

בעניני תענית ח' ט' וי' טבת - שיעור 293

I. להתענות באלו הימים שאירעו בהם צרות לאבותינו חוץ מד' תעניות

יש ימים רבים שהתענו בהם ע"פ קבלת הגאונים עיין בטור ושו"ע (תק"פ) שכתבו בשם הבה"ג דימים שאירעו בהם צרות לאבותינו המתענה בהם לא יאכל ולא ישתה עד הערב ולכן בשמונה בטבת מתענה שנכתבה התורה יונית בימי תלמי המלך וט' בטבת ג"כ מתענה אבל לא כתבו רבותינו על מה מתענה בט' י"א שמתו עזרא הכהן ונחמיה בן חכליה (מ"ב סק"ג) וי"א שלידת אותו האיש ימ"ש היתה בט' טבת (פסקי תשובות תק"פ - הנה"כ 8) (ומתענה בעשרה בטבת והוא אחד מד' תעניות משום שסמך מלך בבל על ירושלים והחריבה) ועיין בכף החיים (סק"ד) דכל המתענה תעניות אלו מוכטח שהוא בן עוה"ב (כשם כל בו) ועיין בב"י שתמה על הטור וכתב דלא שמענו ולא ראינו מי שמתענה בתעניות אלו ומ"מ כתב וראוי להתענות בהם ולכאורה הטעם דאחרי חתימת התלמוד אין ביכולת לגזור ע"כ ישראל וכמו שכתב הרא"ש (שנת 3 - ט"ו) ותמה על הגאונים שהיאך היו יכלו לחדש גזירה לְעַיְנו שלא יאמרו בתפלת שחרית בתענית משום דלמא צריך לאכול קודם גמר התענית ותפלתו שקר וגזרו לאמרו דוקא במנחה וגזירה זו היה אחר שסתם רב אשי הש"ס ואיברא הרב המגיד (חמץ ומ"ה - ה - כ) כתב שאין לנו לגזור מדעתנו אחר דורות הגאונים ותמה על הראב"ד (שתמה על הרמב"ם) איך יכול לגזור על סתם לישת מצה בפסח במי פירות משום חשש חמץ חשש זה לא נמצא לא בגמרא ולא בגאונים מ"מ כתב הרב המגיד דגזירות שייך אחר סיום הש"ס ורק אחר תקופת הגאונים לא שייך לגזור ונראה שאע"פ שאין יכולים לחדש גזירות מ"מ יכולים לנהוג חומרות שלא יצאו מהם מכשולות (שו"ת יביע אומר ח - ט"ז) כמו לצאת בשבת בבתי ידים (ע"ה - ל"ז) וכמו כסוי כפתור הגאז שלא יחטה בגחלים (אג"מ ח - ג) וכן שעון שבת ע"י ישראל בע"ש חמור יותר מאמירה לנכרי דכ"ש דהא מה שבא מצד כחו עדיף ממה שבא מצד דבורו מ"מ אין גוזרין גזירות מעצמינו אפילו אם יש כ"ש ועיין באג"מ (ד - ס) דאסר השעון שבת מטעם בטול מצות עשה של עונג שבת דהשתמשות בשעון שבת הוא זלזול שבת ומבטל העשה של עונג שבת ע"ש וכן החשש לצאת בבתי עינים ירוקים שיש לחשוש דילמא יסירם במקום צל וישאם ד"א ברה"ר הוא משום טוב לזוהר ולא משום גזירה ולכן יכול לצאת בגשם בבתי עינים ולא חשיינן דילמא יבוא להסירם

II. אם מותר ליגע במאכלים בתענית ציבור - עיין בתה"ד (קמ"ז) בשם גאון אחד

דטוב לזוהר דאיכא למיגזר כמו חמץ דילמא אתי למיכל מ"מ יש לחלק דתענית אסור בכל מיני מאכל ומשתה משא"כ חמץ לכן החמיר יותר וכ"כ המג"א (תרי"ז - ח) חילוק זה ופסק הרמ"א דמותר ביוה"כ ליגע באוכלים ומשקים ליתן לקטנים והט"ז (סק"ח) כתב דשאני יוה"כ דאימת הדין עליו משא"כ חמץ בפסח וע"ז כתב הפמ"ג (מ"ז - ח) דבשאר תעניות אסור ליגע במאכלים שלא לצורך כחמץ בפסח דאסור אף בשל עכו"ם דאין כאן ההיתר של אימת הדין וכן משמע מהמרש"ם (דעת תורה תקמ"ט - ח) וע"ש (תרי"ז - י) וכ"כ הכף החיים (תרי"ז - ג) ולכן ה"ה ליגע במאכלים בתענית הוא דרך חשש ולא דרך גזירה

III. הדחת הפה משום ריח רע במים או במי גרגור (mouthwash) - עיין במ"ב

(תקס"ז - סקי"ח) שהתיר במקום צער גדול אפילו בת"ב ורק שיזהר ביותר לכפוף ראשו ופיו למטה שלא יבא לגרונו וביוה"כ יש להחמיר ובשאר תעניות אולי יש להקל אפילו שלא במקום צער גדול ושטיפת במי גרגור עיין במג"א (תקס"ז - ח) שכתב דבמשקים שאינם טובים מותר לשתות גם יותר מרביעית וכ"ש בפחות ובאמת הוא מאוס לבלוע

IV. תענית שעות למי שפטור מן התענית כמו יולדת חולה קטן וכדומה עיין בערוך השלחן דא"צ אומד אלא מאכילין אותם מיד דבמקום חולי לא גזרו רבנן וכ"כ החיי אדם מ"מ ראוי לחנכם שלא יאכלו רק כדי קיום הגוף לחם ומים או שאר מאכל פשוט ולא להתענות תענית שעות ואח"כ להאכילם סעודה גדולה וע"ע בכה"ח (תק"ד - ח"א כ"ג) שכתב דיש תענית שעות לקטנים ועוד דעוברות ומיניקות בג' תעניות שאינן מחוייבות להתענות מדינה אלא שנהגו להחמיר (רמ"א תק"ג - ח) אם קשה להן להתענות פטורין מן התענית ויש מקילים עוד בנשים בריאים משום גידול קטנים וצ"ע ואין תשלומין לתענית ציבור (תקס"ח - ח) ועיין בפסקי תשובות (תק"ג - ח)

V. שכח ואכל משלים תעניתו דמי שאכל שום יחזור ויאכל שום

VI. בריקודין ובשמיעת נגינה וכלי זמר צריך להחמיר - עיין בפסקי תשובות (תק"ג - ז) מ"מ שאר תענוגים אחרים כמו אמבט שמש (sun bath) ומשחק בכדורים אין להחמיר דאף דיש אוסרים רחיצה של תענוג בתענית אמנם די בגזירה זו ואין להוסיף (מועדי ישרון זף 116 - הערה 25 בשם רב משה) וכן משמע משו"ת באר משה (ג - ע"ז) דמותר לשוט בנהר בתענית והמחמיר יחמיר וזה הכלל רחיצה סיכה נעילת מנעלים ותשמיש המטה מותרים בתעניות אלו וכ"ש דברים אחרים אינם אסורים מדינה

נצפס לעלו' נשאול אבי' אורי' ר' אלעזר ליפא ב"ר יעקב ארזבי' ע"פ אלא' אורתי' באשה רחל' ב"ר גרשון חנוך העני' נכפן ע"פ